

ció fonètica de ΛΥΟ a ΛΟ. —⁹ Aquí Pok. admet que el ky. *crapp* 'ràpid' és manlleu de l'esc. ant. *krappri* d'una altra arrel. —¹⁰ Si no és que sigui a base de la pedra que la creença popular creu que es troba en el cap del gripau (*crapaudine*, i veg. nota de Moll, en el BDC XXII, vocab. dels molins), i cf. l'alpí KRAPP- 'roca' (REW, 4759).

GRÍPIA, 'menjadora' del francic *KRIPPJA id., cf. b.-al. ant. *kribbia*, neerl. mj. *kribbe*, a.-al. ant. *krippa*, avui al. *krippe* id. □ I.^a doc.: fi S. XIII.

Repetidament en les *VidesR*: «bèstia sàvia en la *gripia* del Se<n>yor» (f° 214v1, n. 20); i parlant de Jesús infant «pausat en la *gripia*» traduïnt el ll. «in praesepio positus» (259r1). «Els pastors agren molt gran paor e l'àngel dix-lus --- sapiats per cert que'l Salvador del món és nat en Betleem e trobar-l'ets sus en una *gripia*» en la trad. cat. del Breviari d'Amor (S. XIV), B. N. P., 353, f° 163v. *Gripia* figura (sense explicació, com a rima de *sípia*, en JMarc, lín. 347). Avui és un mot propi de Mallorca, Menorca, ross., i tot el terç septentrional del Princ., des de la línia Vic-Lluçanès-Conca de Tremp. No és únic ni en aquesta zona: almenys no a l'Alt Pallars: «avui diem *meñgà-dóra*, d'altres diuen *gripia*» Tavascan, «en altres punts, en diuen *grippyas*, però ací en diem *festéj*» V. Ferrera (1933-34), ribag. «*gribia* aparador de fusta col·locat sobre la menjadora, y que conté l'herba que es dona a les bèsties» (Navarro, *CongrLICat.*, 230); al Pont de Suert *gribbia* (BDLC XII, 179). L'usa el mallorquí Joan Rosselló, *Manyoc de Fruita Mall.*, 29.

En germànic és un mot del germànic occidental del Continent: les formes germàniques medievals fan suposar un germ. occid. primitiu *KRIBJON-; però judicant pel cas paral·lel del fr. *hache* < *HÄPPJA- en lloc de HABJA-, hem de creure que en cas de geminació davant -j-, l'ensordiment de BB en PP s'estenia no sols a l'alt-alemany sinó també al francic o a part del domini francic; en romànic el mot ha passat solament al francès *crèche*, oc. *gripio*, it. *greppia*, i cat. *gripia*. Cf. Gamillscheg, *Rom. Germ.* I, 197-8; FEW XVI, 390-391. EdFontserè anotava, al marge del *DOrt.*, *forat de gripia* (¿donen, doncs, a això els físics o meteoròlegs algun sentit tècnic?)

DERIV.: *Gripial*, amb variant *grabial* 'gripia per a les ovelles' a la Vall d'Àneu.

Gripoller, V. gall *Gripós*, V. grip I

GRIS, adj. de color, del francic *GRIS id., cf. b.-al. ant. *gris* 'de cabells blancs o grisos', 'ancià', neerl. *grijs* 'gris', al. mod. *greis* 'canut', 'de cabells grisos', *greise* 'ancià'. □ I.^a doc.: 1049.

«Alnas X de trapo *gris* tolsano», doc. de 1049 (BABL VI, 355); «--- Ad Sancti Petri Vice, sedi, dimisit ipsum vinum qui erat in ipso vixel in solarío de Móntar --- Ad Benedictus abbas una guadenga, cum listas blavas --- et suas pelles *grisas*, dimisit eam ad Bg. Seniofredi, c. 1100 (perg. 39 de R. Berenguer III, ACA); «un manto navarrès fo'rat de vays *grises*»,⁶⁰

1413. I també aplicat a animals: «una ega de *gris*» 1361, «un mul *gris*» 1370, «unum ronsinum *gris*» 1380, «dos rossis *grises*» 1390, «un mul *gris* ab son bast» 1399, *InuLC*. «*Gris*: color de cavall», Busa-N. (D-I-3).

«Rata de pells *grises*: mus lacissius»; cf.: «rata: mus; rata de pells martes: martes», «negre, fet de carbó: anthracinus; *gris* o pardillo clar: leucophaeus; pèl de rata ---; *gris* violat o com la flor malva: molochinus; ---», OPou (*TbPu.*, 55, 317).

Constatem, doncs, que des dels orígens de la llengua, aquest adjectiu de color va ser constantment de dues terminacions, i ho continua essent fins al bell límit Nord o Oest del català, i més enllà i tot: «perdiu *griz*» nom de la perdiu xerra en el Capcir (Formiguera, 1960); «fulles *grises*» Benasc (1965), «encontramos la boga --- en una pedra *grisa* ---», doc. de límits de 1578, llegit a l'ajuntament de Plan de Gistau (1965). Modernament s'ha usat amb caràcter figurat amb el sentit de 'mediocre, mancat de brillantor vital i intel·lectual', «*Història Grisa*», títol d'una novel·la de Miquel Llor (premiada c. 1926). És un castellanisme grosser i intolerable usar *gris* com a adjectiu d'una sola terminació (una *pell grisa*, una *història grisa*, mai p. o b. *gris* com han dit alguns descastats lingüísticament). «Ribera --- de l'Ebre, coronada de muntanyes, roges si el sol se les mira, i *grises* del seu color, encatifada d'hortes ---», Coromines, 1926 (*Silèn* XVIII, O. C., 96a21). Per a més detalls en la història del mot romànic i la seva etimologia germànica, veg. l'article del DCEC.

Sembla ser un mer duplicat del nom de color el terme *griso* o *gris*, substantivat amb el sentit d'aire geliu, que ja existia en el S. XIV, car Aversó explica no sols «*grisa*, per cosa vayra», sinó també «*grisa* per fredor» (17.18, 19). És versemblant que partint de *dies grisos*, *temps grisos*, al·ludint als temps núvols i dies núvols o grisos de l'hivern, es digués *ja uns grisos!*, abreujat, d'on després un singular analògic *ja un griso!*. El cas és que, en lloc d'això, en el P. Val. diuen *ja un gris* ---, amb el singular normal, tant en el Maestrat («temps de boira freda i aïret gelat» a Benassal: GaGirona, s. v.) com més al Sud (P. Meneu, *Rev. de Aragón* VI, i, 467). A Bna. entenem un aïret fi i glacial, ventet quasi imperceptible. Altres (la gent de mar del Maresme, almenys, 1925), temps geliu sense vent. També és andalús («*gris* se llama en Andalucía el aire y tiempo muy frío», *DAut.*). *AlcM* recull a Palafrugell una variant *riso* que sembla alterada per raons imitatives.

Des del català, o del cast. d'Andalusia, va passar a l'àrab marroquí *geriza* o 'igrizza id. o 'gebrada'; i allà l'àrab local fins n'ha format un derivat *gerzân* «pasma-do o lleno de frío», segons el seu sistema morfològic (PMeneu; Lerchundi; Benoliel, *BRAE* XIII, 525-6; XIV, 568); però no són mots verament aràbics sinó hispanismes, com ho mostra ja la naturalesa oclusiva de llur g (no ġ).

Altament també hi ha *gris* 'tramuntana' en dialectes francesos (Centre), 'vent fred' en el francès pop. parisenc; cf. llem. *ven negre* «vent du Nord», turc *kara*